

Asia: VN/463/2021

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta lastensuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2022 alusta ja 30 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2023 alusta. (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Sijaishuoltoyksikön näkökulmasta esitys on erittäin kannatettava. Ehdotusten toteutuessa lapsen asioista vastaaville sosiaalityöntekijöille ja lastensuojeluun muutoinkin tulisi entisten tehtävien lisäksi runsaasti uusia.

2. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojeluviranomaisen kansainvälisestä toimivallasta (17 §), lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuusta kansainvälisissä tilanteissa (17 a §) sekä lastensuojelun tarpeen arvioinnista ulkomailla (17 b §). Selkiyttääkö sääntely rajat ylittäviä tilanteita?

Selkiyttää.

3. Esityksessä ehdotetaan säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta ja lapsen palvelutarpeen arvioinnista (26 §). Onko ehdotettu sääntely selkeä?

Yhdymme pitkälti THL:n lausuntoon. Kaikilta osin sääntely ei ole selkeä.

4. Esityksessä ehdotetaan säädettävän tehostetusta avohuollon tukitoimesta (37 b §). Mikä on näkemyksenne sääntelyn selkeydestä suhteessa muihin lastensuojelun avohuollon palveluihin?

Se ei ole selkeä. Miten 36§:ssä määritelty tehostettu perhetyö tai perhekuntoutus eroaa tehostetusta avohuollon tukitoimesta joka on säädelty erikseen pykälässä 37b§. 37a§ on sosiaalityötä tekeväille sosiaalityöntekijälle selkeämpi, kuin uusi ehdotus, jossa esim. kolmen kuukauden määräaika ei ole mainittu ollenkaan. Epäselväksi myös jää, miten seuraavaa kohtaa jatkossa tulkitaan ja toteutetaan: " Jos lapsella on useampi kuin yksi huoltaja ja jotakin heistä ei voida matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi kuulla tai jos huoltajat ovat sijoittamisesta erimielisiä, lapsi voidaan sijoittaa, jos huoltaja, jonka luona lapsi asuu tai jonka kanssa lapsi tulee sijoituksen aikana asumaan, siihen suostuu ja sijoituksen katsotaan olevan lapsen edun mukainen." Vanha pykälä tämän osalta selkeämpi.

5. Onko esityksessä ehdotettu 49 a §:n 2 momentin c-kohdan päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä sijaishuollon integroitua palvelu ja sitä koskeva päätöksenteko (49 b §) sääntelyltään selkeä ja toteutettavissa käytännössä?

Valtion koulukodit kannattaa ehdotuksia, mutta toteaa, että on tarpeen selkiyttää lastensuojelulain mukaista päihdehoitoa päihdehuoltolain mukaisiin palveluihin. Päihdeongelma on harvemmin lapsen ainoa ongelma, tai on vain monien muiden ongelmien ilmenemismuoto. On siis huolehdittava siitä, että ettei 49 a §:n mukainen vaativan sijaishuollon luokittelu johda siihen, että lapsi joutuu vaihtamaan sijaishuoltopaikkaa sen vuoksi, että sijoitus päätöksen jälkeen arvioidaan avun tarpeen muuttuneen. Lapsen on saatava apu sijaishuoltopaikkaansa tarpeidensa mukaan, eikä lasta tule siirtää paikasta toiseen saadakseen apua. On syytä huomioida myös rikoksia tekemällä oireilevat lapset ja suhde rikosseuraamusjärjestelmään. Erityisen huolenpidon määräaikojen suhde 90 vrk + 90 vrk päihdehoidon vieroitushoidon 15vrk+15vrk kaippaa selkiyttämistä. Päihdehoidon vieroitushoidon osalta määräajat saattavat olla päihteistä vierottumiseen liian lyhyet.

THL kannattaa myös ehdotettua 49 a b §:ää. THL kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että buprenorfiinista vieroittaminen kestää useita viikkoja, jolloin vieroitusta koskeva määräajat eivät välttämättä ole siltä osin riittäviä.

6. Esityksessä ehdotetaan erityisen huolenpidon palvelun tuottamisen keskittämistä julkisen sektorin toimijoille (60 d §). Muutokseen esitetään pitkää siirtymäaika vuoteen 2026 asti. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Valtion koulukodit kannattavat erityisen huolenpidon palvelun tuottamisen keskittämistä julkisen sektorin toimijoille. Julkisen vallan käyttöä ei ole muissakaan sosiaali- tai terveyspalveluissa annettu yksityisille toimijoille. Esitetyn mukainen siirtymäaika on pitkä ja hyödyttää erityisesti kuntia, kuntayhtymiä ja tulevia hyvinvointialueita palveluiden suunnittelussa. Valtion koulukodit (tulevat valtion lastensuojeluyksiköt) kykenevät lyhyemmän siirtymäajan puitteissa varautumaan palveluita kehittäessään osastomuutoksiin. Tätä työtä on lähdetty jo nyt tavoitteellisesti toteuttamaan. 2/2021 on avautunut yksi uusi eho-osasto. Tavoitteena on saada vielä vuoden 2021 aikana avattua kaksi kolme uutta eho-osastoa. Uusissa kiinteistöinvestoinneissa ja peruskorjauksissa on otettu nämä muutostarpeet huomioon. VKK:lla on vankkaa osaamista, turvalliset ja inhimilliset puitteet sekä vahvat rakenteet tuottaa laadukasta erityistä huolenpitoa. OT-keskusten valmistelussa erityisen huolenpidon järjestämistä olisi hyvä kansallisesti kehittää yhdessä.

7. Esityksessä ehdotetaan vähimmäishenkilöstömitoituksia vaativan sijaishuollon ja erityisen huolenpidon palveluihin (59 a §). Mitoitukset porrastetaan vuosille 2022–2026, täysimääräisinä mitoitukset tulisivat voimaan vuonna 2026. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Kustannukset tulevat nousemaan palvelun tuottamiselle. Muutoin vähimmäismitoitus on kannatettava.

8. Esityksessä ehdotetaan uutta säännöstä kiinnipitämisestä lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi (68 a §). Onko sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Valtion koulukodit kannattavat esitystä.

9. Esityksessä ehdotetaan muutettavan luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamista koskevaa nykyistä säännöstä (69 a §) siten, että siinä säädetty kiinniottaminen mahdollistaa poliisille toimivallan lapsen kiinniottamiseksi virka-apuna. Poliisin virka-avun antamisesta säädetään tarkemmin uudessa 69 b §:ssä. Onko ehdotettujen 69 a § ja 69 b § sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Esitys ja esitettävät toimenpiteet eivät ole riittäviä, eivätkä ne sisällä selkeitä muutoksia. Poliisille on tähänkin mennessä voinut tehdä virka-apupyynnön ko.tilanteissa ja luvatta laitoksista poistuneiden palauttamisessa joudutaan käyttämään poliisin ja lastensuojelutyöntekijöiden päällekkäisiä resursseja. VKK:n virassa olevilla ohjaajilla tulisi olla oikeus kantaa/nostaa lapsi autoon hänet löydettyäessä. Laitoksesta poistunutta lähtee noutamaan kolme ohjaajaa ja kun he löytävät lapsen, he suostuttelevat ja pyrkivät vuorovaikutuksellisin keinoin saamaan lapsen mukaansa. Jos lapsi ei suostu lähtemään, joudutaan soittamaan poliisit ja tulo väistämättä kestää. Tässä vaiheessa lapsi saattaa lapsi lähteä uudelleen omille teilleen, kun valtion koulukodin julkisessa virassa olevilla ohjaajilla ei ole oikeutta lasta pysäyttää ja "nostaa" kyytiin. Pahimmillaan lasta on lähdetty hakemaan pohjoisen yksiköistä Helsingin seudulta. Pitkän matkan päätteeksi lapsi pääsee poistumaan edelleen omille teilleen, vaikka tilanne olisi ollut estettävissä ja lapsi saataisiin vaarallisista olosuhteista turvaan. Näitä tilanteita voi saman lapsen osalta tapahtua useamman kerran.

10. Esitys sisältää muutoksia työryhmän ehdotuksiin päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson aikana tehtävistä rajoitustoimenpiteistä ja yhteydenpidon erityisestä rajoittamisesta (71 § ja 72 §). Millaisia vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla näette olevan lapsen päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson toteuttamiseen?

Kehon ulkoisen tarkastamisen vain terveydenhuollon ammattihenkilön toimesta voi tuoda vaikeuksia, koska 24/7 ei tällä hetkellä ole terveydenhuollon henkilöstöä.

11. Vapaamuotoiset huomiot edellä mainittuihin säännöksiin:

Laki ja asetus valtion lastensuojelulaitoksesta kohtaan valtion koulukodit kiinnittävät vielä huomiota terminologiaan. Lakiluonnosta lukiessa ja tulkitessa on lausuntovalmistelussamme tultu johtopäätökseen, että selkeintä olisi käyttää edelleen termiä Laki valtion lastensuojeluyksiköistä. Se kattaisi nykyiset valtion koulukodit, jotka olisivat valtion lastensuojeluyksiköitä, kuten myös vankilan perheosasto. Tämä tulisi lain alussa avata selkeästi. Lastensuojeluyksiköistä, entisistä koulukodeista puhuttaessa, voitaisiin käyttää esimerkiksi lastensuojeluyksiköiden nimiä (Vuorela, Sairila, Sippola, Liminka, Lagmansgården) niissä pykälissä joissa viitataan näihin, mutta ei vankilan perheosastoon. Yksikkö ja yksiköt olisivat yksinkertaisempi, linjakkaampi ja nykyaikaisempi nimike kokonaisuudessa. Ei viittaisi laitokseen tai laitoksiin ja sekoittaisi näitä eri termejä.

Valtion koulukodit toteaa myös, että ehdotettuun lakiin 1§:n on syytä sisällyttää nykyisen lainsäädännön kohta, että sijoittaminen valtion koulukotiin on viimesijaista: vrt. voimassa olevan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain (1379/2010) 1 § 2 mom. koulukodeissa annetaan kasvatusta, hoitoa ja perusopetusta ja siihen liittyvää muuta opetusta sellaisille lastensuojelulain (417/2007) perusteella sijais- tai jälkihuoltoon sijoitetuille lapsille ja nuorille, joita ei voida tarkoituksenmukaisesti kasvattaa ja hoitaa muussa lastensuojeluyksikössä ja jotka eivät sairautensa vuoksi tarvitse muualla annettavaa hoitoa. Tuo

kohta soveltuu uudistuvan lain 2§:n 1 mom:n. Missään vaiheessa emme ole puoltaneet tuon lauseen poisottamista.

Lisäksi esitetään kohta 5§:n 2mom. muutettavaksi: Valtion lastensuojeluyksiköiden toiminnasta vastaava johtaja johtaa perheosaston lastensuojelulain mukaista toimintaa.

Neuvottelukunnan asettamisesta (lain 4 § 2 mom.) tulisi vastata tulosohjauksesta vastaavan tahon THL:n.

7 §:ää pitää tarkentaa huomioiden oppivelvollisuuden laajeneminen. OVL-lain toimeenpano tulee todeksi vaiheittain. Tähän OVL:n laajenemisen kirjaamisen osaksi lakiuudistusta ei voi ohittaa, koska moni meillä olevista nuorista on yli 17 v. Tähän tarvitaan OPH:n kanta. Tuva-kokonaisuus on myös tärkeä määrittää yhteistyössä koulukotien lähioppilaitosten kanssa tai oman opetuksen järjestämisluvan puitteissa (lupaa pitää hakea).

8 §:ssä on kirjoitusvirhe. Korjaus: Valtion lastensuojeluyksikkö järjestää työtoimintaa

9 § esitämme edelleen muutettavaksi: lisäksi mitä lastensuojelulain 60 §:ssä säädetään valtion lastensuojeluyksikössä, kuten 60 §:ssä muidenkin osalta todetaan, että vaativan sijaishuollon laitoksella on oltava käytettävissään riittävä ja mahdollisuuksien mukaan pysyvä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan sijaishuollon toteuttamista ja seurantaa varten. Tuo sama tulee olla vaatimuksena valtion lastensuojeluyksiköillä myös. Perheterapeutin edellytys ainoastaan valtion lastensuojeluyksiköille on perusteeton, kun sitä ei ole muutoinkaan vaativalle sijaishuollolle asetettu. Ennenkaikkea tuo edellytys saattaa olla mahdotonta toteuttaa. Lainsäädännön tulee olla VKK:lle: riittävä asiakaskunnan tarpeita vastaava perhe- mielenterveys- ja päihdetyön sekä opetuksen asiantuntemus ja käytettävissä tulee olla lasten- tai nuorisopsykiatrian asiantuntemus. Valtion lastensuojeluyksiköiden henkilöstön valinnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Lepola Kaisa
Valtion lastensuojeluyksiköt (Valtion koulukodit)